

SAMLAREN

TIDSKRIFT UTGIFVEN

AF

SVENSKA
LITTERATURSÄLLSKAPETS
ARBETSUTSKOTT

TRETTIOÅTTONDE ÅRGÅNGEN

1917

UPPSALA

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG 1917

Karin Ulfsparres visor.

Af

Sverker Ek.

I sin upplaga af de svenska visorna i Drottning Sofias visbok (1500- och 1600-talens visböcker III, h. 1, Uppsala 1916) ha Adolf Noreen och A. Grape genom ingående stilgranskning kunnat bestämma, hvilka visor Karin Ulfsparre inskrifvit. Säkert fyra men troligen fem svenska visor äro äldre, upptecknade under den tid Malin Bonde ägde boken; sedan har Karin Ulfsparre själf infört visorna 2—12 och 17—24, hvarvid hon haft biträde af sin man, Kristoffer Torstensson, vid vissa partier af visorna 19, 20 och 23. Visorna 2—12 ha inskrifvits efter hvarandra på ss. 17—44 och likaså visorna 17—23 på ss. 344—378; visan 24 står för sig på s. 389 o. 392. Att de större grupperna skrifvits i följd tycks redan framgå af titlarna; så hänvisar nr 4 till nr 3, nr 7 till nr 6 o s. v. Af den undersökning, som här skall lämnas, framgår att första gruppen skrifvits före Karin Ulfsparres giftermål och delvis anspelar på en tidigare kärlekshistoria. I den andra gruppen hvilken uteslutande består af folkvisor, som annars ej alls förekomma, har Karin Ulfsparre flerstädes bytt penna med Kristoffer Torstensson. Innehålllets enhetliga karaktär bekräftar visornas samhörighet, tidpunkten för deras nedskrifvande kan sättas till omkring 1635, det år Karin Ulfsparre gifte sig. Visan 24 är däremot "En Andeligh wisa", och från innehållssynpunkt hör den ihop med den första gruppen, som genomgående äger ett mycket allvarligt innehåll. Då jag nedanför upptar denna grupp (visorerna 2—12) till behandling, medtar jag också nr 24, själfallet utan att alls yttra mig om dess nedskrifningstid.

Jag har kommit att intressera mig för denna grupp visor, därför att en rad af dem tydligtvis författats af Karin Ulfsparre själf. Då det är af vikt att afgränsa dessa visor från de öfriga, lämnar jag nedan en förteckning öfver samtliga, hvarvid jag redogör för, hvad jag kunnat utleta om de enskilda visornas författare, härkomst och ytterligare förekomst.

2. "En waker lustigh wisa" finnes, som Schüek omtalar, i Wiwallius II, s. 26 tryckt på 1620-talet i "III Sköna Lustigha nya Wijsor" (i K. B.); texten öfverensstämmer dock ej alldeles med den här gifna. Strofernas första bokstaf bilda ett akrostikon: Jonas Håkenson. Den sålunda angifne författaren (eller öfversättaren) torde man kunna identifiera med Jonas Håkanson Rhezelius, psalmförfattaren Laurentius Jonæ Gestritius' sonson, då, med visans ord, en "vnger man",¹ senare antiqvarius och häfdaforskare. Strofen är samma från latinet hämtade sexrading som i Den signade dag, fastän femte raden har inrim. Liksom oftast hos farfadern ligger kanske ett latinskt original till grund.

3. "En Andeligh wijsa" först tryckt 1601 i "Någhra nyttigha Andelighe Loffsånger och wijsor". Finnes också hos Bröms Gyllenmär (15- och 1600-talens visböcker I, s. 242), som ju är en samtida adelsman, från Västergötland liksom Karin Ulfsparre. Psalmen förekommer senare i Gl. Psalmboken som n:r 283. Originalet "Von Gott will ich nicht lassen" af Ludwig Helmbold först tryckt 1563. (Jfr Wackernagel, Das deutsche Kirchenlied 4, 630 Nr. 903—905 och Bolte, Deutsche Volkslieder in Schweden i Zeitschrift für vergleichende Litteraturgeschichte N. F., B. 3, s. 293).

4. "än En Andeligh wisa" först tryckt i "2 Andelighe Wijsor", hvaraf den första är Wiwallius' griftdikt öfver Johannes Nicolai Sidenius, begrafven 10 jan. 1625 (jfr Schüek, a. a. II, s. 3—4, 116). Finnes också hos Bröms Gyllenmär a. a. I, s. 145. Om senare tryck se Beckman, Den Nya svenska Psalmboken 1845, s. 485 följ. Förebilden "Zu dir von Herzengrunde" är Lobwassers öfversättning

¹ 1624 i sept. inskrefs Jonas Haquini Upland. vid universitetet (*Upps. univ. matrikel*, utg. af A. ANDERSSON 1900, s. 34). Under tiden 1611—32 bäres namnet ytterligare blott af en nycopensis inskrifven 2 sept. 1613, a. a. s. 21.

af Marots bearbetning af Psaltarens 130 psalm. — Då visorna 7, 8, 9 och 11, som nedan skall visas, ej kunna ha författats förrän 1631 på hösten, finns stor sannolikhet för att n:r 4 hämtats från något af de första trycken. Härmed bortfaller ett af Schücks skäl för att frånskrifva Wiwallius öfversättningen.¹ Så vidt jag förstår, peka inre kriterier tydligt på honom. Början:

Till tigh Aff hiertans grundhe,
j min nödh Ropar iagh,
thet är nu tidh och stunde,
herre gudh min Bön vptagh.

har en direkt parallell i den samtidigt tryckta griftedikten (str. 10):

Jagh tigh nu o min Fader kär/
Sonlig aff hiertans grunde/
Christo Jesu befaller här/
i thenna sidzsta stunde/

Samma uttryck återfinnes betecknande nog i Wiwallius' tyska dikter (a. a. II, s. 59 o. 62):

Aus hertzen grund ruf ich zu dir
her got, thu mich ehrhören

Dasz bitt ich ausz Hertzens grunde.

Anmärkningsvärdt är väl också att Wiwallius äfven senare inspirerats af den 130 psalmen (jfr a. a. II, s. 15); i "Som een siöman uthi stoor fhaar" äger femte strofen (a. a. II, s. 91) paralleller med öfversättningens andra, som ej enbart bero på samma bibeltext.

5. "En sannfärdigh wisa" utgör en mycket oredig och ofullständig uppteckning af den danska visan "O wenner i nød, O wenner i død" (Danske Viser fra Adelsvisebøger og Flyveblade 1530-1630, udgivne af H. Grüner Nielsen B. 3, 1915, s. 27—29 och Brandt og Helweg, Den danske Psalmedigtning n:r 284, där visan tillskrifves Steen Jenson Bille, f. 1565, † 1629).

¹ Däremot kvarstår det förhållandet, att vismaterialet i Bröms Gyllenmärs visbok tycks visa på tiden 1615—25, men dateringen är knappast strängt bindande.

6. "Mit Håp och tröst och All min tillit" finnes också hos Bröms Gyllenmär a. a. I, s. 122.

På tyska förekommer en psalm i 3 str. "Mein hoffnung, trust und zuwersicht" (se Wackernagel, a. a. 4, n:r 1017); denna har af Hans Thomisson öfversatts till danska "Mit Haab oc Trøst oc all Tillid" i Psalmebog 1569 (se Brandt og Helweg, a. a. n:r 139) och torde också ha öfverförts på svenska. Wivallius anför nämligen 1632 (Schück, a. a. II s. 22) "den Svenske Mit hop och tröst och all tillit etc." i en melodihänvisning till "Om ieg nu dør och falder ner", som skrifvits på psalmens 8-radiga strof med samma inrim i r. 5 och 7. Från denna dansk-svenska psalmöfversättning har den världsliga visan utvecklats, hvilket framgår af tydlig beröring i början (främst i inledningsraden) och i slutet (främst str. 9 r. 5—7). Det är ej osannolikt, att den ursprungligen är dansk.

7. "än En wisa vnder samma ton" äger ett akrostikon: Karin Persdoter V[lfsparre].

8. "En anor wisa" gömmer på ett dubbelt akrostikon, ty de udda stroferna börja J[öran] J[ahan]s[son] E[ke] B[lad] och de jämna K[arin] p[ers]d[oter] v[lf]s[parre].

9. "än En wisa" äger ett akrostikon: Karin Persdoter V[lf]-s[parre].

10. "En wisa sammansatt aff honom som namn j wisan wth-wijser 1629 den 5 september wid marienborgh i prijsen i lägerett" äger ett dubbelt akrostikon: Jöran Jahansson Ekeblad, k[arin] p[ers]d[oter] v[lf]s[parre]. I K. B:s visbok C—VI, 1—13, s. 3—8 finnes visan i Jöran Ekeblads egen handskrift.

11. "En litän wisa vndher dhen tån tå migh går sårg och nödh vpå" äger ett akrostikon: Kari. Strofumret 5 är utsatt och antyder väl en önskan om att afrunda akrostikonet. Psalmen "Tå migh går sårg och nödh vpå" anträffas redan i Psalmboken 1567 och i Gamla Psalmboken som n:r 94.

12. "Kunde iagh sjunga medh min tunga" fragment på en och en half strof. Visan, som skrifvits på ett versmått, som finnes hos oss redan från medeltiden, är nog från 1500-talet.

24. "En Andeligh wisa vnder den ton Jagh takar tigh" utgår

från en tysk psalm i nio strofer "Ich danke dir, lieber Herre . . ." af Joh. Kohlroos, först tryckt i *Der geistliche Buchsbaum* före 1540 (se Wackernagel, a. a. 1, s. 212 och Beckman, a. a. s. 830). En dansk öfversättning i åtta strofer "Dig tacker ieg kære Herre" af Johannes Trugelli i tillägget till 1553 års Psbg (se Brandt og Helweg n:r 53); senare t. ex. i *Udkaarne Psalmer* 1626 utvidgad till 10 strofer. Äldsta svenska öfversättning i 9 str. "Min Gudh och Fadher käre", i *Någhra . . . wijsor* 1601 (se Beckman, a. a. s. 831); en ny i 10 strofer "Jagh tackar tigh o Herre/" i *Laur. Jonæ Gestritius' "Några Psalmer/ Andelige Wijsor och Lofsonger"* 1619. Härvarande uppteckning utgör en ordagrann öfversättning af den utvidgade danska texten, gjord med någon sidoblick på Gestritius' text, hvarpå melodihänvisningen syftar. Detta obetydliga öfversättningsarbete kan mycket väl ha gjorts af Karin Ulfsparre.

Visorna 2—6, 10 och 12 utgöra säkerligen blotta afskrifter af Karin Ulfsparre. Af dem har Jöran Ekeblad tydligen riktat sin visa (n:r 10) till Karin Ulfsparre och troligen sändt den till henne 5 Sept. 1629 från "Marienborgh i prijsen". Som akrostika antyda har Karin Ulfsparre själf skrivvit visorna 7, 8, 9 och 11. De handla alla, som det heter i n:r 8, om hennes "lycka oblidh": "En trogen wän att mista". Denne vän är gifvetvis den i akrostikonet angifne Jöran Ekeblad, som afled på sommaren 1631 i Schwerin i Mecklenburg. Något tidigare har Karin Ulfsparre gjort andra förluster, som hon omtalar i n:r 9 str. 10:

döden sigh mände laga,
 Rätt myckett hasteligh
 min moder jfrån migh taga,
 mormoder och broder snarlig
 så och den wän kiära,
 som migh älska och ära
 för andra wist,
 vthan all list
 der fans Eij någon brijst.

Den ytterligare uppgift, vi här kunna kontrollera, är moderns dödsdatum 5 febr. 1628, hvilken väl passar till den ordningsföljd, hvari Karin Ulfsparre nämner förlusterna. Samtliga dessa visor

ha tydligen författats ganska snart efter Jöran Ekeblads död och troligen strax därpå inskrifvits. Emellertid framgår det af den omgifning, hvori visan n:r 8 nedskrifvits, att Karin Ulfsparre vid denna tid redan haft sin blifvande man Kristoffer Torstensson i tankarna. Midt under uppteckningen har hon plötsligt afbrutit för att göra ett utkast till dennes och sin egen stamtafla.

* * *

Då dessa anteckningar numera äro defekta, ha de kommit att missförstås, och jag måste därför upptaga dem till beriktigande behandling. Jag gör det så mycket hellre som en utredning af Karin Ulfsparres släktskapsförhållande till Jöran Ekeblad och Kristoffer Torstensson kastar en viss belysning på hennes förbindelse med de bägge männen.

De sidor, som i den nuvarande pagineringen af Drottning Sofias dagbok betecknas med 32 och 33, upptagas af stamtaflor, hvaraf den förra innehåller Kristoffer Torstenssons åtta anor på fädernet, den senare Karin Ulfsparres lika många på mödernet,¹ så långt de varit nedskrifverskan bekanta. Egentligen skulle man ju väntat att ha fått enderas "sexton anor", och därför ha också Visbokens utgifvare s. 3 antagit, att man här haft Karin Ulfsparres "utkast till ett anträd för sin gemål". Både i Riddarhusgenealogierna och i K. B:s exemplar af Anreps Sv. adelns ättartaflor har man velat ändra Torstenssons mödernestamträd efter samma hypotes. Förväxlingen var så mycket naturligare, som både Kristoffer Torstenssons och Karin Ulfsparres mödrar hette Ebba och inbördes voro kusiner: den blef emellertid lika lätt upptäckt, därför att man och hustru ej kunde vara halvesyskon.

Förhållandet är helt enkelt det, att Karin Ulfsparre ursprungligen uppritat både Torstenssons och sitt fullständiga stamträd, men att ett blad utrifvits. Visserligen obetydliga rester häraf upptäckas mellan nuvarande s. 32 och 33.² Att detta blad på fram-

¹ Om Karin Ulfsparres mödernesläkt se: R. HJORTH, *Beskrifning öfver Wiste härad* 1902, s. 46—48.

² Bibliotekarie O. Wieselgren har välvilligt bistått mig vid granskningen af resterna efter det förlorade bladet.

sidan innehållit Kristoffer Torstenssons moderne, på baksidan Karin Ulfsparras fäderne framgår af vissa yttre olikheter i de bevarade stamtaflorna. Kristoffer Torstenssons plats nederst till höger på sid. 32 antydes med ett blott halft uttritadt hjärta; dess andra hälft bör ha återfunnits på det bortrifna bladet. Karin Ulfsparras plats i hennes stamtafla på mödernet är däremot ej alls angifven, utan slutar framställningen med hennes mor placerad på motsvarande plats som Kristoffer Torstenssons far.

Af de genealogiska uppgifter, som stamträdet ger,¹ intresserar oss här den, att Karin Ulfsparras mormor var en Ekeblad. Samma uppgift finnes nog hos Anrep (a. a. I, s. 709; jfr IV, s. 494) men är svåråtkomlig och äfven något oklar. Med hjälp af den kan man nu lätt visa Karin Ulfsparras släktförbindelser med de två män, som kommo att stå hennes hjärta nära.

Till Jöran Ekeblad var Karin Ulfsparre kusinbarn, men då hennes fader hyste planer på att gifta om sig med Jörans syster Ragnhild, blef förbindelsen släkterna emellan fastare knuten. Man ser det af några bref från Peder Ulfsparre till Jöran Ekeblad skrifna 1629—30.² Den 2 september 1630 skrifver han "anlångande mitt Christliga På begynthe ägthenskap med min K. B:s Syster", och den 2 november s. å. berättar han, att han ej fått "min aller nådigaste Konungs och Herres Breff På mitt på begynte Christeliga Ägtenskap". Redan 1629 skrifver han emellertid, då Jöran Ekeblad är på tillfälligt besök i hemtrakten, att om han stannar i Sverige öfver nyårsdagen, "då skulle min k. Son Johan Pederson gierna komma min k. bror till mötes, hvar som min k. broder helsth begierar." Det är tydligen under dessa omständigheter Karin träffat Jöran Ekeblad, och det är så den förbindelse uppstått, hvarom hans och hennes visor bära vittne.

¹ Kristoffer Torstenssons farmor Brita Stake säges här vara dotter af Olof och sondotter af Erik; däremot uppges redan i Kristoffer Ekeblads personallier 1664 (*Acta biografica rörande Chr. Johansson*, K. B.: B. VI 1—7 a), att hans mormoder var Brita Eriksdotter Stake. Som sin morfars far uppger Karin Ulfsparre Gudmund Andersson, förande tre ekelöf i vapnet. Jfr HJORTH, a. a. s. 47 och ANREP II, s. 202.

² *Bref till Jöran Johansson Ekeblad* 1628—31, K. B.: B. IV 2—14.

Ulfsparres bodde vid denna tid på Hedåker i Wiste härad, och där ligger också gården Skog, som från 1620-talet beboddes af Jörans bror Kristoffer. I ett hans album, som nu förvaras i Lunds universitetsbibliotek,¹ har jag funnit följande minnesanteckning af Karin Ulfsparre:

Alt mitt håp säter iagh förwist
Alena till tigh o herre Jesu christ
och beder tigh tu migh will taga
I titt beskydh I alla mina daga

thetta haffuer iagh skrifuet then wälborne Christoper Johanson Ekeblad min kiäre Bror till En systertienstwiligh Ihugkåmelse her på skogen then 2 maj 1633

: M : T : I : G : I : A : N :

K : G : T : A : B : H :
arin pers dotter Ulfsparre.

Samma dag ha också hennes syster Anna pärs doter Ulfsparre samt Kristoffers hustru Brita Clas dåter Uggle och hennes brorsdöttrar Ester och Kierstin Jöransdåter Uggle inskrifvit minnesord i albumet. Kerstin Ugglas förekomst äger ett visst intresse, därför att hon först blef gift med Karin Ulfsparres bror Gudmund och sedan kom att efterträda henne själf som Kristoffer Torstensons andra hustru.

Kristoffer Torstenson har säkert hört till umgänget på Skog, ty hans fädernegård Ulfstorp är närmaste granngård. Han var också nära släkt med Kristoffer Ekeblad, kusin på fädernet och kusinbarn på mödernet. Genom Johan Ekeblads bref till fadern känna vi deras senare umgänge. Det är därför mycket möjligt, att det är på Skog, som Kristoffer Torstenson först närmare lärt känna sin syssling och blifvande hustru Karin Ulfsparre.

Den enda upplysningen om deras äktenskap, jag känner, står i "Personalia öfver Christopher Thorstensson till Ulfstorp . . . samt dess K. Fru Kierstin Ugle til Lifvened . . . 1658 d. 29 aug." (i Olof

¹ Beskrifvet i P. WIESELGREN, *Dela Gardieska Archivet*, d. 8, Lund 1837, s. 160 ff. Tyvärr har jag ej ännu återfunnit en där omnämnd själfbiografi af Jöran Ekeblad.

Sundholms afskriftsband in folio "Personalier öfver Adelige Personer i V. G." i Skara Stiftsbibliotek s. 78 ff.). Där heter det: "Imedertid hafver den Sal Herren A:o 1635 begifvit sig uti Ägtenskap med den Ädla och Välb. nu mera hos Gud Saliga Fru *Karin Pedersd. Ulfsparre* fordom til Ulfstorp, Rånnum och Torp, med hvilken Han uti altsom största kärlighet hafver lefvat uti 15 år och 10 Månader." Att döma häraf har Karin Ulfsparre dött 1651 (eller möjligen 1650); Kristoffer Torstenson afled den 27 febr. 1658, följd i döden af sin andra hustru Kerstin Ugglä den 3 mars s. å.

* *
* *

Liksom sin mångskrifvande äldre broder Kristoffer Ekeblad har Jöran Ekeblad älskat att söka uttrycka sina känslor i rim och meter. Sondén¹ har omnämnt ett par visor, som förekommit i K. B:s C--VI, 1—13, men många flera kunna på grund af underskrifter och akrostikon tillskrifvas honom. Sju svenska visor på s. 68—96 har han 1622—24 riktat till Märta Anckar. Några 1624 af honom anförda tyska och franska visor ha möjligen honom till författare, och 1626 i september har han s. 302—08 skrifvit en makaronisk visa på tyska och franska till samma Märta Anckar, som då var hans hustru. Hans sista visa är den till Karin Ulfsparre riktade. Den är tydligen skrifven inför krigets allvar.

Affuen den plåga som är vp tänt
medh våra synder wj haffue förtientt,
krigh påstilentti och dyr tidh
o härre gudh war tu oss blidh

Hela visan andas en varm kristlig förtröstan, äfven om uttrycket är mera trohjärtadt än omedelbart gripande. I den direkta sluthänvändelsen till Gud säger han: "honom iagh henne om tror hälst", och tänker därvid tydligen på Karin Ulfsparre, hvars namn inflätats just i dessa strofer.

² *Hammariskiöld, Svenska vitterheten*, 2 uppl. utg. af P. A. SONDÉN, s. 74—75.

I slutet af den först inskrifna af Karin Ulfsparres egna visor heter det:

Rät nu Beslut måste iagh snart
 medh thenna min wisa giöra
 Effter hon Eÿ haffuer sådan art
 iagh många tårs lata henne höra
 för tÿ then henne haffuer samman sat
 han haffuer jke mycket studerat
 tÿ må honom jngen spåt giöra.

Lyckligtvis tycks Karin Ulfsparre inte ens för "mycket studerat" tidens visor, ty hon visar sig ganska oberoende af deras typiska klichéer, äfven om hon inte kan genombryta den språkliga tidskonventionalismen. Att döma af hennes egna uppteckningar har hon mest sysslat med andligt färgade visor, och af dem tycks hon särskildt ha fäst sig vid n:r 6 "Mitt håp och tröst och All min tillit", ty när hon skrivit af den, fortsätter hon med följande fromma betraktelser:

Gudh hielpe oss her timeligh
 att wij må leffua med tigh Evinerligh
 på gudh alena förläter iagh migh
 Ehuru gudh will min lycka ställer sigh

och därunder har hon med en enkel chiffer skrivit: "Karin pers doter Ulfspare egen handh". Omedelbart efteråt har hon infört sin första egna visa under titeln "än En wisa vnder samma ton".

Jämför man den tidigare visans oundgängliga klagan öfver "klafara" med hennes skildring af egna upplevelser, måste man gripas af hennes känslors äkthet. Det är förgäfvets hon söker dölja dem under en mera allmän religiös form; bekännelsen om hennes egen personliga förlust bryter tydligt fram i str. 6 och följ.

Plat medh oss alla vthe är
 om wij håp till menniskior draga
 thet håp och snart förloras her
 Få är alla menniskiors dagar
 j dagh En leffuer och är Frögde Full
 j morgon är dödh och leges j muldh
 gudh sij till vårt El[en]de wij her draga

Elendigh må den nämpnas wist
 som her j wården skall leffua
 och sina wåner haffuer mist
 bedröfua hierta mände det giffua
 dåk låffuat ware tu jesu blidh
 som them Elende tröstar altidh
 och när them will altidh bliffua.

Rät saligh och säll då är then man
 som tu Reda haffuer till tigh taget
 så och migh när som iagh kan
 kåma j det liufiga laget
 och ther får vngås medh wåner min
 vthij then Euige herlighet till
 ach jesu låt thet tigh snart behaga.

Hennes längtan att "kåma j thet liufiga laget" för henne åter öfver till rent religiösa betraktelser, där hon mot klagan öfver denna värld's ostadighet sätter en ljuf förvissning:

men wistas vthj himels högdh
 är Frögdh och lustiga dagar

Den personliga moral, som ligger bakom, har Karin Ulfsparre i nästa visa (n:r 8 str. 3) gifvit ett vackert uttryck:

Jag haffuer Ey begiårt Rikedom,
 Ey håller någon wårdzens pracht,
 vthan min släckt och wåner from,
 dom haffuer iagh Elskatt medh macht,
 och deras vmgēnge åstundat,
 och bedit min gudh medh flit,
 att han migh dom will vnda,
 aff sine nåder blidh.

Karin Ulfsparre har nog ej valt ett för starkt uttryck, när hon säger sig ha "Elskatt med macht". Den skildring hon i str. 6—9 inlagt af hur hennes värld förvandlats för henne efter hennes käras död, vittnar därom tillräckligt. Mest rörande är kanske den blick hon kastar tillbaka på sin forna sorglöshet:

Då iagh war vthan quida,
 vthÿ min vngdoms år,
 och effter min lÿcka förbida,
 tÿckte migh intett wara för suårt,
 när andre sörde och gräte,
 öffuer sina framfarnes dödh,
 tyckte migh dett wara aff kiätte,
 och Räknat för ingen nödh

Nästa visa börjar med hågkomsten om "den förra lust och frögdh"

den föra gaman,
 huar med annan
 j äran hade till saman

Nu har hon blott religionen att hålla sig till, efter "platt ingen trohett, nu är att litta på" men, afbryter hon sig:

En dåk iagh Ey må klaga,
 öffuer lÿckan är mig tung
 i dese år och dagar,
 vthan då iagh var vng
 då dett begÿnte bliffua,
 som jagh bäst skulle leffua
 vthij bästa flor,
 och vthij glädie stor
 som wara kunde på jordh

och så fortsätter hon i vändningar, som tyckas vara hämtade från gamle biskop Thomas' Trohetsvisa:

Rätt snart lÿckan sigh wände,
 vthij samma stundh
 som hon migh aldrig kiände
 jagh tänkte siunka till grundh

Också den sista korta wisan (n:r 11) handlar om

den stora sårgh så och suagheet,
 som sigh månde till draga,
 hoss mina förwanter j sÿnerhett
 der öffuer wij må klaga.

Som man redan af dessa utdrag finner, råkar man nästan aldrig på någon verklig rytm eller melodi i visorna, och i det hänseendet stå Karin Ulfsparres tillbaka för många också de mest konventionella af hennes samtida. Men hennes starka och redbara känsla ger hennes enkla rim ett mänskligt värde, som gifvetvis ökas genom de glimtar ur hennes historia de få dokumenten lämna oss. Alldeles särskildt intagande verkar hennes varma pålitlighet i några verser, där hon censurerat en af visbokens danska ballader: "Her länge och her peder thi sidder offuer bredan bord". När herr Peder vågar sin hvita hals på att han med fagra ord skall vinna hvilken mö som helst, skrifver Karin Ulfsparre under:

Den äran Aff hiertat haffuer kiär
han tallar och Ingen annan förnär

och när han måste uppge sitt försök, tillrättavisar honom Karin Ulfsparre på följande sätt:

Det skulle ingen talla om någon ärlig Jungfru eller qv[i]na
för än han har wäll för sökt hvadh hon bär för sine.

Denna motsättning mellan en degenererad riddaranda och lutherskt allvarlig högsinhet anger Karin Ulfsparres plats i tidens kulturlif. På trettioåriga krigets tid fanns det icke få svenska adelsdamer med samma goda virke i sig. Närmast kommer man att tänka på Christina Regina von Birckenbaum, som i en visa öfver sitt namn¹ på tjugonio strofer berättar hela sitt lifs bittra historia i samma anda af okuflighet och seghet. Sitt vackraste uttryck får denna sinnesstämning dock i Agneta Horns lefverne. Jag erinrar om att det nedskrifvits omedelbart efter makens död, och att man också äger några samtida verser med en tafatt klagan öfver hennes "blinda lyka".²

¹ Bevarad i Älfs visbok och tryckt flerstädes bl. a. af ARVID HULTIN i *Den svenska vitterheten i Finland under stormaktstiden 1640—1720*, H:fors 1904. Jfr SCHÜCK, *Wivallius* II, s. 39—40.

² Jfr Sigrid Leijonhufvuds upplaga 1908, s. 173 och s. 208—9.